

Die unieke nuansering van die *dag van die Here* in 2 Petrus en die eskatologiese gerigtheid van die dokument¹

Gert Malan

Navorsers Departement Nuwe-Testamentiese Wetenskap
Universiteit van Pretoria

Abstract

Eschatology and “the day of the Lord” in 2 Peter

The aim of this study is to show the eschatological focus of 2 Peter, which is of primary importance for understanding the contents of the document. Specifically, the unique understanding of the day of the Lord enhances the eschatological focus of the author. By discussing the issues of the possible opponents of the author, the literary form, as well as authorship, the document is placed in a specific historical phase within the development of eschatological thought within the church, namely a time of scepticism about the delay of the parousia and consequent ethical decay.

Maar die dag van die Here sal so onverwags soos 'n dief kom. En op die dag sal die hemel met 'n groot gedruis verdwyn, die hemelliggame brand en tot niet gaan, en die aarde met alles wat daarop is, vergaan (2 Pet 3:10).

Leef in die verwagting dat die dag van God kom en beywer julle daarvoor, die dag waarop die hemel in vlamme sal vergaan en die hemelliggame sal brand en wegsmelt (2 Pet 3:12).

¹ Hierdie artikel is 'n verwerking van die DD-proefskrif, 'n *Herwaardering van Rudolf Bultmann se ontmitologisierungsprogram in die lig van die kennisosiologie: Die dag van die Here in 2 Petrus as voorbeeld*. Hierdie proefskrif is ingedien en aanvaar as deel van die vereistes vir die DD-graad (1998), Departement Nuwe-Testamentiese Wetenskap, Fakulteit Teologie (Afdeling A), Universiteit van Pretoria, onder leiding van prof dr A G van Aarde.

1. 'N UNIEKE NUANSERING VAN DIE ESKATOLOGIE

Soos op geen ander plek in die Bybel nie praat die tweede brief van Petrus oor die *dag van die Here*. Nêrens in die Nuwe Testament, en ook nie in die Ou Testament nie, word beskryf dat die heelal of die aarde by die eindoordeel deur vuur vernietig sal word nie (Elliott 1982:155; Kelly 1969:229; Sidebottom 1982:122). Watter intensie sou die outeur met hierdie unieke nuansering van die *dag van die Here* hê?

Antwoorde op die vraag is gesoek in die moontlike oorsprong van die idee dat die hemel en aarde deur vuur vernietig sou word, die voorkoms van vuur in tekste waar dit oor die oordeel van God gaan, en 'n vergelyking met die *dag van die Here* soos dit in ander tekste voorkom. Die wortels van hierdie apokaliptiese voorstelling lê ver in die verlede. Dit gaan sover terug as die Iranese en Griekse voorstellings van 'n *wêreldvuur*, en kom ook voor by die Hellenistiese Jodedom sowel as die Qumran-Esseners. Spore daarvan kan gevind word in die oordeelsprediking van Johannes die Doper waar hy 'n kontras teken tussen die doop met water en die doop met vuur. Ook die vroeg-Christelike apokaliptiek toon spore van hierdie tradisie (Luk 17:26-29) (Grundmann 1974:114), maar hier is dit 'n vernietiging van die bewoners van die aarde deur vuur, en nie die heelal en die aarde nie. Vuur word op baie plekke in die Bybel in verband gebring met God se toorn en God se oordeel (vgl Jes 66:15vv; Eseg 36:5; Ps 97:3; Dan 7:9; Matt 3:10, 12). Volgens die Joodse opvatting bestaan die hel uit vuur, of bevat dit vuur, en word dit gereflekteer in gedeeltes soos Matteus 25:41; Markus 9:43; Lukas 16:24; Openbaring 20:14; 21:8. Die assosiasie van vuur met die *dag van die Here* en die finale oordeel is die gevolg van 'n uiteindelijke vermenging van Joodse en Griekse eskatologiese beelde (Bauckham 1990:55). Hierdie beskrywing van die vernietiging van die heelal en die aarde deur vuur in 2 Petrus is egter 'n unieke nuansering wat die Bybelse eskatologie betref (Elliott 1982: 155; Sidebottom 1982:120, 122).

Die unieke beskouing oor die dag van die Here in 2 Petrus dui myns insiens op die outeur se fokus op die eskatologie, sodat 'n mens kan praat van 'n eskatologiese gerigtheid. Die beskrywing van die *dag van die Here* wat in 2 Petrus 3:10 voorkom, hou verband met 'n aantal ander eskatologiese terme wat in 2 Petrus aangewend word. Παρουσία (1:16, 3:4), *die dag* (ἡμέρα) (1:19), *oordeelsdag* (ἡμέραν) (2:9, 3:7) en *dag van God* (τῆς τοῦ θεοῦ ἡμέρας) (3:12) dien as wissel terme om uitdrukking te gee aan

die eindoordeel. Volgens 2 Petrus word die volgende sake geassosieer met die koms van die dag van die Here: toegang tot die ewige koninkryk (1:11); aanbreek van die lig (1:19), soos gesimboliseer in die verheerliking op die berg; die aankondiging van die koms deur 'n boodskapper (κῆρυξ) (2:5); die dag van oordeel wanneer die regverdige gered sal word en die goddelose vernietig sal word (2:3-9, 1-17; 3:7, 9, 11); die vernietiging van die heelal (3:7, 10, 12), en die daarstelling van 'n nuwe hemel en 'n nuwe aarde (Elliott 1982:154).

Hiermee saam vind ons in 2 Petrus 'n besondere en unieke poging in die Bybel om die uitbly van die eindoordeel aan die hand van Psalm 90:4 te verklaar (2 Pet 3:8) (Kelly 1969:362). Wanneer die outeur van 2 Petrus Psalm 90:4 aanwend, is dit egter in die omgekeerde orde. In Psalm 90:4 staan daar: *Duisend jaar is vir U soos gister as dit verby is, soos een enkele wagbeurt in die nag* (NAV). 'n Duisend jaar word hier beskryf asof dit vir God ooreen sou kom met die verloop van een dag. In 2 Petrus word egter eers gesê dat die verloop van een dag vir God soos duisend jaar is, voordat gesê word dat 'n duisend jaar vir God soos een dag is. Die doel hiervan kan wees om die kontras aan te dui tussen God en mense se benadering tot tyd. Die gevolgtrekking van die outeur van 2 Petrus vanuit die Bybelse spreke oor die grootheid van God, is ... *daß für ihn kein menschliches Zeitmaß gilt* (Schelkle 1961:226). Die gedagtegang sou wees dat mense se manier van tydsberekening nie op God se skynbare traagheid om die eindoordeel te laat aanbreek, toegepas kan word nie. Hierdie gebruik van Psalm 90:4 het ten doel om te bevestig dat daar nie getwyfel behoort te word aan God se regverdige oordeel nie en dat gelowiges met oortuiging hulle lewens deur die sekerheid van die eindgerig moet laat bepaal (Kelly 1969:361-362). Die argumentvoering stuur af op die motivering vir die uitstel van die regverdige oordeel van God, wat dui op nog 'n maatsaf van God wat verskil van dié van die mense, naamlik dié van sy genade. ... *außerdem wolle er möglichst viele Menschen retten und warte daher auf den günstigsten Zeitpunkt* (Knoch 1990:280).

2 Petrus is egter nie die eerste of enigste dokument wat Psalm 90:4 op so 'n manier aanwend nie. In die Rabbynse literatuur is Psalm 90:4 in 'n hele aantal werke aangehaal in 'n poging om stellings oor die begin en die einde van die wêreld te maak. So is daar onder andere met behulp van Psalm 90:4 argumente gevoer oor die lengte van die dae van die skepping, oor die feit dat Adam vir 'n duisend jaar na die sondeval geleef het,

en oor die lengte van ’n *messiaanse dag* (Neyrey 1993:238). 2 Petrus gaan egter nie tot die uiterste soos die chiliaste, wat ’n teorie daargestel het dat die eindoordeel na 6 000 jaar sal aanbreek nie. Hierdie teorie, wat byvoorbeeld in die brief van Barnabas neerslag gevind het, gaan van die vertrekpunt uit dat duisend jaar letterlik vir God soos een dag is, en omgekeerd. Vandaar is geredeneer dat aangesien die skepping in ses dae afgehandel is, die aarde ses dae van duisend jaar elk sou bestaan. Daarna sou daar vir God en God se heiliges ’n sabbat van ’n duisend jaar volg (Barn xv 4-7). Dit is egter ironies dat dieselfde gedagtegang wat in 2 Petrus die bedoeling gehad het om hierdie soort berekenings van die datum van die eindoordeel te ontmoedig, deur die chiliaste gebruik is om dit wel te doen (Elliott 1982:155).

By die simboliese uitdrukking *die dag van die Here* in 2 Petrus het ons met ’n unieke eskatologiese nuansering te make. Dit dui aan dat die dokument ’n duidelike eskatologiese gerigtheid het. Die vraag is of hierdie unieke eskatologiese gerigtheid van 2 Petrus binne die Nuwe-Testamentiese wetenskap genoegsaam bestudeer is, aangesien die teks van 2 Petrus in die geskiedenis van die Nuwe-Testamentiese navorsing gebrekkige aandag ontvang het. Buiten die pligmatige behandeling van die brief in kommentare, is dit so dat daar grootliks oor 2 Petrus geswyg word (Käsemann 1952: 272). Daar is voortdurend aandag gegee aan die verhouding van hierdie brief tot 1 Petrus en Judas, met die gevolg dat sedert 1820 tot en met 1983 daar slegs 10 kommentare uitsluitlik aan 2 Petrus gewy is en slegs 20 monografieë. Die eskatologie van die brief was tot die middel van die twintigste eeu grootliks op die agtergrond (Lombard 1983:75-77).

Dit is egter so dat 2 Petrus van vroeg af in die geskiedenis van die kerk tot in die moderne tyd nie van veel belang geag is nie. Nie alleen funksioneer die teks vandag weinig van die kansels af nie, maar dit word skaars in teologiese werke aangehaal. In die tydperk voor die “finale” kanonisering van die Nuwe Testament in die vierde eeu was die teks maar in ’n baie beperkte gebied in omloop, soos afgelei word uit die onbekendheid van die geskrif in die westerse en sekere van die oosterse dele van die voor-Konstantynse kerk (Thiede 1987:6-7). Käsemann (1952:272) beskryf dit as produk van die *Frühkatholizismus* en sekerlik een van die geskrifte waarvan die plek in die kanon die meeste bevraagteken is. Elliott (1982: 121) gaan sover as om te stel dat dit die Nuwe-Testamentiese geskrif is waarvan die kanoniteit die meeste betwis is. Hierdie toedrag van sake

kan inderdaad as ongelukkig beskryf word, omdat ek van mening is dat hierdie geskryf se behandeling van die eindoordeel nie alleen 'n unieke nuansering van die eskatologie is nie, maar dat dit van besondere betekenis kan wees vir die teologie en die prediking van die kerk in die laat-moderne en post-moderne tyd.

Die eskatologie en eskatologiese prediking was net soos 2 Petrus, ook van die stiefkinders van die kerk, totdat dit in ons tyd weer gesien word as die antwoord van God op die dubbele problematiek van die nood van ons tyd: die nood van twyfel oor en vrees vir die toekoms, en die nood van 'n gesekulariseerde materialisme wat aan ons lewensbestel vreet (Müller 1985:11). 2 Petrus kan moontlik danksy groter waardering vir die unieke eskatologiese aanpak, minder van 'n stiefkind vir die teologie en die kerk wees en 'n regmatige plek op kansel en kateder inneem.

Vervolgens sal daar op nog 'n aantal aspekte gewys word wat sal demonstreer dat ons in hierdie Nuwe-Testamentiese teks te make het met 'n besondere eskatologiese gerigtheid.

2. DIE ESKATOLOGIESE GERIGTHEID VAN 2 PETRUS

Die feit dat die eskatologie vir die outeur van 2 Petrus van die uiterste belang was, word duidelik as gekyk word na enkele inleidingsvrae, naamlik die doel van die skrywe, literêre vorm en outeurskap. Die outeur se polemieë teen eskatologiese skeptisisme word regdeur die brief aangetref en nie eers in die derde hoofstuk nie (Fornberg 1977:40, 47, 59, 78-93). Dit dui daarop dat ons hier met die hoofmotief in die geskryf te make het. Navorsers se beskouings oor die detail van hierdie polemiese gerigtheid oor die eskatologie bepaal tot 'n groot mate hulle onderskeie antwoorde op die genoemde inleidingsvrae.

2.1 Doel vir die skryf van 2 Petrus

Die meeste uitleggers is dit eens dat die aanleiding tot die skryf van 2 Petrus die teenwoordigheid van dwaalleraars was wat die wederkoms van Christus ontken het (Seethaler 1985:69). Oor wie hierdie dwaalleraars sou wees, bestaan daar verskillende menings. Klaus Berger (1986:121) is van mening dat die eie aard en posisie van hierdie dwaal-

leraars in die navorsing net sulke oppervlakkige en stiefmoederlike aandag gekry het as 2 Petrus self.

2.1.1 Gnostiese dwaalleraars

Sedert die patristiese tye reeds is die opponente van die outeur van 2 Petrus as gnostiese dwaalleraars geïdentifiseer (kyk Neyrey 1977:2-4). Daar is selfs 'n reeks onderskeie gnostiese sektes voorgestel, onder andere Simoniste, Marsioniete, Basilideane en Markosiete (Bauckham 1988:3724). Die gnostiese teorie word gebaseer op 'n aantal kenmerke wat sou ooreenstem met dié van die Gnostiek in die tweede eeu na Christus.

Desjardins (1987:93) toon 'n aantal sogenaamde kenmerke aan wat in die navorsing genoem word as redes waarom die dwaalleraars in 2 Petrus met die Gnostiek verbind word. Die eerste en mees opvallende sogenaamde kenmerk is losbandigheid. Dit is die gevolg van die dwaalleraars se gedagte dat hulle reeds verlos is en tot die *pneumatiëse* vlak van die werklikheid behoort. Wat hulle derhalwe met hulle liggame in die materiële wêreld gemaak het, was vir hulle van geen belang nie. Hierdie sogenaamde kenmerk is egter problematies, aangesien nie elke losbandige persoon wat godsdienstig ingestel was, noodwendig 'n gnostikus was nie en elke gnostikus nie noodwendig 'n losbandige mens was nie. Heresioloë (historici wat kenners is op die gebied van dwaalleer) het juis daarop gewys dat sommige gnostici juis op die teenoorgestelde manier hulle vryheid van die materiële wêreld beklemtoon het deur 'n asketiese leefwyse te volg. Immoraliteit of losbandigheid is 'n kenmerk wat as cliché dien – nie net vir gnostiese dwaalleraars nie, maar vir dwaalleraars in die algemeen, ook in verskeie Nuwe-Testamentiese tekste, in besonder die pastorale briewe (Farkasfalvy 1985:22). Om hierdie rede is dit moeilik om 'n objektiewe beeld van die dwaalleraars te vorm en hulle sonder meer op grond van losbandigheid as gnostici te bestempel.

'n Ander sogenaamde gnostiese kenmerk wat aandag verdien, is die idee dat die opstanding alreeds plaasgevind het, met die gevolglike ontkenning van die wederkoms van Christus. Hierdie siening vergelyk die dwaalleraars met die leer van Himenius en Filetus (2 Tim 2:17-18) wat ook geleer het dat die opstanding alreeds plaasgevind het. Weereens is dit 'n eienskap wat nie eksklusief aan die gnostiek was nie (Seethaler 1985: 69).

Daar is egter ook ander navorsers wat van mening is dat die gebrek aan verwysing na spesifieke eienskappe van die gnostiese sisteme wat kenmerkend is van die tweede-eeuse gnostiek, 'n identifisering met hierdie groepering uitsluit. Gevolglik word soms verwys na *aanvangs-Gnostiek (incipient Gnosticism)* (vgl Kelly 1969:231), of *embriooniese Gnostiek* (Wikenhauser 1960:498), 'n *primitiewe vorm* van Gnostiek (Green 1968: 63), en die *saad van die Gnostiek* (Farrar 1882: 242). Gebrek aan konsensus onder navorsers oor watter eienskappe uit die tydperk voor die tweede-eeuse uitgewerkte gnostiese sisteme nou eintlik as eg gnosties beskou behoort te word, het tot gevolg dat etikettering van die dwaalleraars as gnostici uit die vroeë era redelik verwarrend daar uitsien (Bauckham 1988:3725).

Diegene wat 2 Petrus relatief vroeg dateer, voor die periode van die groot gnostiese leermeesters en sisteme, verwys gereeld na parallele tussen 2 Petrus se opponente, en dié van ander Nuwe-Testamentiese geskrifte – of hulle nou as gnostici beskou word of nie (Werdermann 1913:124-135), byvoorbeeld Paulus se opponente in Korinte, en die Nikolaïete waarna die Openbaring aan Johannes verwys.

Henkel (1904:37) meen dat 2 Petrus gerig is teen 'n hele aantal antinomistiese groepe uit die apostoliese era, terwyl Spitta (1885:503-515) hulle weer beskou het as radikale Pauliniste wat sekere aspekte van Paulus se leer reeds tydens sy leeftyd oordryf het.

2.1.2 Politieke agitators teen die Romeinse owerheid

Bo Reicke (1964:144) beskou die dwaalleraars as *sosiale aktiviste* wat juis met hulle verwerping van die wederkoms die Christene van Klein-Asië probeer mobiliseer het vir opstand teen die toenemende mate van onderdrukking deur die Romeinse owerheid. Hoewel hy goeie argumente aanvoer wat die verband tussen eskatologie en sake oor wet en orde aandui, is sy *vroeë* datering van die dokument, naamlik in die regeertyd van Domitianus (81-96 n C), en die argumente vir sodanige datering, nie oortuigend nie (Farkasfalvy 1985:22).

2.1.3 Epikuriese tendense

Neyrey (1980:261-302; 1993:239) toon met oortuiging aan dat die opponente van 2 Petrus moontlik eerder onder invloed van die Epikuriese filosofie kon gewees het; 'n standpunt wat ook die steun van Berger (1986:122) geniet. Neyrey se vergelykende studie van 2 Petrus en die Griekse filosoof Plutarchos se *De Sera Numinis Vindicta* bied die moontlikheid van 'n beter verstaan van 2 Petrus se eiesoortige nuansering van die *dag van die Here*, deurdat die geskrif sodoende binne 'n waarskynlike historiese konteks verstaan sal word, naamlik die Epikuriese ontkenning van die goddelike voorsienigheid en gepaardgaande vergelding in die lewe na die dood.

Volgens Neyrey (1980:415) was die mees ontstellende van die Epikuriese argumente teen goddelike voorsienigheid, die uitstel van goddelike vergelding. Hierdie uitstel sou bevestig dat daar geen regverdige oordeel van die kant van die godheid te wagte kan wees nie. Hierop antwoord Plutarchos in die *De Sera* met vyf argumente om aan te dui dat die uitstel van vergelding juis die goddelike voorsienigheid en die godheid se regverdige oordeel in die lewe na die dood bevestig. Neyrey toon myns insiens met oortuiging aan dat Plutarchos se geskrif in vorm en argument die agtergrond kan bied vir 'n beter verstaan van 2 Petrus, naamlik as 'n poging om die regverdige oordeel van God te bevestig met die oog op die bekamping van heidense libertinisme. Teen hierdie agtergrond gelees, is dit duidelik dat die uitdrukking *die dag van die Here* juis die regverdige oordeel van God bevestig en 'n sentrale tema in 2 Petrus is, wat die eskatologiese gerigtheid van die brief op 'n besondere manier verwoord.

Paulsen (1992:155-156) stem egter nie met Neyrey saam dat die dwaalleraars noodwendig Epikuriërs hoef te gewees het nie. Volgens hom is kettere dikwels as Epikuriërs beskryf, terwyl hulle dit nie in die ware sin van die woord was nie. Die benaming sou volgens Paulsen bloot 'n polemiese bynaam wees. Paulsen is verder van mening dat daar by Epikurus 'n terughoudendheid was ten opsigte van die lewe na die dood, en die verhouding daarvan tot die etiek in die hede. Hy gee egter toe dat daar 'n kragtige *Wirkungsgeschichte* van die Epikuriese filosofie uitgegaan het wat 'n bepaalde kritiese ontvangs in sekere groepe binne die antieke wêreld gehad het. Hy stem egter minstens met Neyrey saam dat die Epikuriese *Wirkungsgeschichte* die konteks vorm vir die skrywe van 2 Petrus.

2.1.4 Hellenisties-heidense invloed

Wanneer daar klem gelê word op die Hellenistiese omgewing, kan die opponente selfs beskou word as Christene wat bloot aan sekere heidense tendense toegegee het. 'n Voorbeeld hiervan is Fornberg (1977:119-120) se teorie, waarvolgens die opponente nie beskou moet word as 'n duidelik identifiseerbare groep met 'n kenmerkende teologie nie. Hulle kan eerder beskou word as teologies oningeligte Christene wat idees uit die Hellenistiese wêreld oorgeneem het. Hierdie teorie hou water in terme van die belangrike tendense wat 2 Petrus aanspreek, naamlik die morele libertinisme en eskatologiese skeptisisme van die opponente, en kan ook saam met die teorie van Neyrey gelees word.

3. LITERÊRE VORM EN OUTEURSKAP

2 Petrus staan bekend as een van die sogenaamde katolieke of algemene briewe in die Nuwe Testament. Dit kan beskou word as een van daardie briewe in die Nuwe Testament wat die verste verwyder is van die algemene Hellenistiese briefvorm. Hierdie standpunt word deur Doty (1983:70) gemaak in sy uitvoerige studie oor die briefvorm in die Nuwe Testament. Volgens hom was die briefvorm, waarvan die Pauliniese briefvorm die toonaangewende voorbeeld was, ten tye van die skryf van die algemene briewe reeds gefikseer. Die algemene briewe verteenwoordig egter die laaste ontwikkelings stadium van die Nuwe-Testamentiese briefvorm en is tot 'n groter mate beïnvloed wat vorm betref, deur die literêre traktaatvorm en ope briewe as deur die Pauliniese briefvorm. 2 Petrus volg wel die epistolêre konvensies tot 'n groot mate, maar dit bly moeilik om die ontstaan binne 'n oorspronklike epistolêre konteks te bespeur. Dit behoort daarom eerder beskou te word as 'n traktaat wat bepaalde tendense aanspreek.

'n Analise van die struktuur van die dokument, bring Bauckham (1990:41, 132, 173, 194, 196-197, 199-200, 137-238, 282) ook tot die gevolgtrekking dat 2 Petrus wel in vorm 'n brief is, maar dat die dokument ook tot die literêre genre van *testament* behoort. Hierdie genre was gebruiklik in die kontemporêre Joodse literatuur. Hy grond sy bevinding op die feit dat vier gedeeltes in vorm en inhoud ooreenkom met eienskappe van 'n Joodse *testament*, en die feit dat die res van die dokument se inhoud doelbewus rondom hierdie vier gedeeltes gestruktureer is om die werk duidelik te laat vertoon as die apostel Petrus se laaste testament. Die eerste deel, naamlik 2 Petrus 1:3-11, beskryf hy as 'n

miniatuur homilie in die vorm van ’n afskeidsgesprek, wat dien as opsomming van Petrus se leer wat neergelê word as instruksies om gevolg te word na sy dood. Daarop volg 2 Petrus 1:12-15 wat die geleentheid vir die aanbied van die testament weergee in taal wat kenmerkend aan die genre is. Die laaste twee dele, naamlik 2 Petrus 2:1-3a en 2 Petrus 3:1-4, vorm sogenaamd die apostel Petrus se voorspellings oor die laaste dae. Vier gedeeltes wat formeel reaksies is op besware teen Petrus se prediking (2 Pet 1:16-19; 1:20-21; 2:3b-10a; 3:5-10) word strategies binne die raamwerk wat die vier testamentêre tekste bied, geplaas. Die brief se inhoud is derhalwe noukeurig gestruktureer met die doel om die prediking van Petrus in testamentêre vorm aan te bied en tegelyk te dien as apologetiese verdediging van daardie prediking. Die polemiese inhoud van die briefvorm word weergegee as ’n soort afskeidsgesprek van Petrus en is gebaseer op Ou-Testamentiese en Joodse modelle (bv Jakob se gesprek in Gen 47: 29-49; die gesprek van Moses in Deut 28-31, en dié van Samuel in 1 Sam 12; van Tobit in Tobit 14:3-11; en die van die patriarge in *Testamente van die Twaalf Patriarge*) en Christelike modelle (soos Jesus se afskeidsgesprekke in Mark 13 en Joh 13-16, en Paulus se afskeidswoorde in Hand 20:18-35 en 2 Tim 3-4).

Of die dokument ook getipeer kan word as ’n *pleglike verordening (solemn decree)* soos Danker (1978:64-82) voorstel (*contra* Bauckham (1988:3735), of as miniatuur homilie (vgl Watson 1988:96-101; *contra* Neyrey 1993:111), is dit duidelik dat die briefvorm alleen maar die literêre fiksering is wat die outeur gekies het as effektiewe kommunikasievorm om sy polemiese inhoud te giet (Neyrey 1993:111-112). Dit bied egter tegelyk getuienis teen die aanspraak op outeurskap deur die apostel Petrus.

Die outeurskap van 2 Petrus is vroeg reeds deur baie van die kerkvaders bevraagteken. Buiten die feit dat 1 Petrus pseudepigrafies is, verwys 2 Petrus daarna dat die vaders reeds dood is, wat ’n verwysing is na die afsterwe van die apostels. Dit is ’n bevestiging daarvan dat Petrus nie die outeur kon wees nie. Daar word na ’n versameling van Paulus se briewe verwys (3:15) asof dit dieselfde gesag het as die *res van die Skrif* (3:16), wat verder dui op ’n heelwat later tydperk as die leeftyd van Petrus. Daarby da- teer die geskrif uit ’n ontwikkelingsstyd toe daar ’n verbinding tussen die Petrus- en Paulusoorlewing gemaak is en Petrus en Paulus as hegte broederpaar beskou was, sodat die outeur kan praat van Paulus as ’n *geliefde broeder* (3:15) (Seethaler 1985: 70-71).

Sedert die begin van die twintigste eeu aanvaar die meeste geleerdes die pseudepigrafiese karakter van 2 Petrus (kyk Bauckham 1988:3715).

Die vraag na outeurskap en literatuursoort plaas 2 Petrus in 'n spesifieke stadium van die ontwikkeling van die eskatologie. Bultmann (1980:66-93) sien dit myns insiens korrek deur die brief binne die ontwikkelingsfase van die eskatologie in die Hellenistiese kerk buite Paulus om te situeer.

Hy dui aan hoedat die verkondiging van die imminente oordeel al die geskrifte van die Nuwe Testament deursuur, behalwe by Johannes se geskrifte waar daar 'n besondere interpretasie daarvan is. Vir Bultmann is dit aanduiding daarvan dat die tradisionele siening van die geweldige eskatologiese drama deel was van die struktuur van Christelike denke. Die gedeeltes van die Nuwe Testament waar Bultmann dit raaksien, is in die Pauliniese en Deutero-Pauliniese literatuur, Handelingte, Hebreërs, Jakobus, en dan veral in kragtige beelde in Openbaringe en 2 Petrus. Hierdie oortuiging word op verskeie plekke in die Nuwe Testament in dieselfde terme beskryf, naamlik God as Regter wat op 'n spesifieke *dag* sal kom om te *oordeel*. In 2 Petrus 3:7 word die selfstandige naamwoord in die genitief κρισέως dan ook juis gebruik om die besondere *dag* te kwalifiseer as 'n dag van oordeel. Verskeie Nuwe-Testamentiese tekste pas die Ou-Testamentiese term *Dag van die Here* toe op hierdie *dag van oordeel*, en daar is heelwat waarskuwings om gereed en waaksaam te bly met die oog op die koms van die *dag van die Here*. Die koms van die *dag van die Here* word in 2 Petrus 3:10 beskryf as so onverwags as 'n dief en in 2 Petrus 3:4 word dit in verband gebring met die paroesie van Christus (Bultmann 1980:78-79).

Wat die eskatologie betref, was die selfbeskouing van die vroeë kerk volgens Bultmann (1975:37) dié van 'n eskatologiese fenomeen en nie 'n historiese fenomeen nie. In die vroeë Christendom is die geskiedenis deur die eskatologie verswelg. Christene was bewus daarvan dat hulle nie meer tot die huidige wêreld behoort nie, maar tot die toekomstige *aeon* wat voor die deur sou wees. Die vraag sou wees hoe lank hierdie bewussyn lewend kon bly, hoe lank die verwagting van die imminente einde van die wêreld nog standvastig kon bly voortduur.

Uiteraard het die feit dat die verwagte wederkoms van Christus nie plaasgevind het nie, aanleiding gegee tot teleurstelling en twyfel. Daarom het die waarskuwings om

waaksaam te bly ook vermeerder. Die stryd teen hierdie twyfel het baie belangrik geword. Hierdie twyfel is, soos reeds hierbo vermeld, verwoord in 2 Petrus 3:4 waar gevra word wat van die belofte van die wederkoms geword het omdat, sedert die dood van die vaders, alles nog net so bly soos dit was van die begin van die skepping af. Die antwoord is dat God met ander tye reken as mense en dat *vir die Here een dag soos duisend jaar en duisend jaar soos een dag* is. Hierdie antwoord sou egter nie vir lank bevredig nie (Bultmann 1975:37).

4. GEVOLGTREKKING

Die doel van die studie was om die leser onder die indruk te bring van die uniekheid van 2 Petrus se eskatologie, sowel as die eskatologiese gerigtheid van die dokument. Die unieke eskatologiese aanpak van 2 Petrus verleen aan die dokument 'n besondere plek binne die kanon van die Nuwe Testament, asook in die historiese ontwikkeling van die eskatologie. 2 Petrus argumenteer ten gunste van die regverdigde oordeel van God met die wederkoms (wat uitgebrei het) op grond van die feit dat God nie met menslike maatstawe van tyd reken nie. Op grond van die komende oordeel behoort gelowiges volgens 2 Petrus in hulle etiek noulettend te wees.

Die verstaan van die eskatologie het sedertdien verdere historiese ontwikkeling ondergaan. Ten spyte hiervan het 2 Petrus steeds 'n belangrike inset om te lewer met betrekking tot die verhouding etiek en eskatologie. Te midde van etiese verval behoort die boodskap oor die regverdigde oordeel van God steeds gehoor en geglo te word.

Literatuurverwysings

- Bauckham, R J 1982. 2 Peter: A supplementary bibliography. *JETS* 25(1), 91-93.
— 1988. 2 Peter: An account of research, in Haase W (ed), *Principat* 25(5), 3713-3752.
— 1990. *Jude, 2 Peter*. Dallas: Word. (Word Biblical Themes.)
Berger, K 1986. Streit um Gottes Vorsehung: Zur Position der Gegner in 2 Petrusbrief, in Henten J et al, *Tradition and re-interpretation*, 121-135. Leiden: Brill.
Bultmann, R K 1975. *History and eschatology: The Gifford Lectures*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
— 1980. *Theologie des Neuen Testaments*. Tübingen: Mohr.

- Danker, F W 1978. 2 Peter 1: A solemn decree. *CBQ* 40, 64-82.
- Desjardins, M 1987. The portrayal of the dissidents in 2 Peter and Jude: Does it tell us more about the "godly" than the "ungodly?" *JSNT* 30, 89-102.
- Doty, W G 1983. *Letters in primitive Christianity*. Philadelphia: Fortress. (Guides to Biblical Scholarship: New Testament Series.)
- Elliott J H 1982. *James, 1-2 Peter, Jude*. Minneapolis: Augsburg. (Augsburg Commentary on the New Testament.)
- Farkasfalvy, D 1985. The ecclesiastical setting of pseudepigraphy in Second Peter and its role in the formation of the canon. *Sec Cen* 5(1), 3-29.
- Farrar, F W 1882. *The early days of Christianity*, Vol I. London: SCM.
- Fornberg, T 1977. *An early church in a pluralistic society: A study of 2 Peter*. Lund: C B Boktryckeri. (Coniectanea Biblica, New Testament Series 9.)
- Green, E M B 1968. *The second epistle of Peter and the general epistle of Jude*. London: Tyndale. (Tyndale New Testament Commentaries.)
- Grundmann, W 1974. *Der Brief des Judas und der zweite Brief des Petrus*. Berlin: Evangelischer Verlag. (Theologische Handkommentar zum Neuen Testament 15.)
- Henkel, K 1904. Der zweiten Brief des Apostelfürsten Petrus geprüft auf seine Echtheit, in Bardenhewer. *O BSt (F)* 9(5).
- Käsemann, E 1952. Eine Apologie der urchristlichen Eschatologie. *ZthK*, 49 272-296.
- Kelly, J N D 1969. *The epistles of Peter and of Jude*. London: A & C Black.
- Knoch, O 1990. *Der erste und zweite Petrusbrief, der Judasbrief*. Regensburg: Pustet. (Regensburger Neues Testament.)
- Lake, K 1977. *The Apostolic Fathers*. Cambridge: Harvard University Press. (The Loeb Classical Library.)
- Lombard, H A 1983. Tendense en aksente in die geskiedenis van navorsing oor 2 Petrus en Judas. *ThEv*, 16 74-82.
- Müller, B A 1985. Eskatologiese prediking, in Burger, C W, Müller B A, & Smit, D J, *Riglyne vir eskatologiese prediking*. Kaapstad: NG Kerk-Uitgewers. (Woord teen die Lig 6.)

- Neyrey, J H 1977. *The form and background of the polemic in 2 Peter*. Ann Arbor: UMI Dissertation Services.
- 1980. The form and background of the polemic in 2 Peter. *JBL* 99(3), 407-431.
- 1993. *2 Peter, Jude*. New York: Doubleday. (The Anchor Bible Series.)
- Paulsen, H 1992. *Der Zweite Petrusbrief und der Judasbrief*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht. (Kritisch-exegetischer Kommentar über das Neue Testament, Band XII.)
- Reicke, B 1964. *The epistles of James, Peter and Jude*. New York: Doubleday. (Anchor Bible.)
- Schelkle, K H 1961. *Die Petrusbriefe, der Judasbrief*. Freiburg: Herder.
- Seethaler, P-A 1985. *1 und 2 Petrusbrief/Judasbrief*. Stuttgart: Verlag Katholisches Bibelwerk. (Stuttgarter Kleiner Kommentar, Neues Testament 16.)
- Sidebottom, E M 1982. *James, Jude, 2 Peter*. Grand Rapids: Eerdmans. (The New Century Bible Commentary.)
- Spitta, F 1885. *Der zweite Brief des Petrus und der Brief des Judas*. Halle: Verlag der Buchhandlung des Waisenhauses.
- Thiede, C 1987. *Das Petrusbild in der neueren Forschung*. Wuppertal: Brockhaus.
- Watson, D F 1988. *Invention, arrangement, and style: Rhetorical criticism of Jude and 2 Peter*. Atlanta: Scholars Press. (SBLDS 104.)
- Werdermann, H 1913. *Die Irrlehrer des Judas- und 2 Petrusbriefes*. Gütersloh: C Bertelsmann.
- Wikenhauser, A 1960. *A New Testament introduction*. New York: Herder & Herder.